

A SZLOVÁK TANÁRKÉPZÉS TÍZ ESZTENDEJE

Írta: DRAHOS ÁGOSTON

1. Az 1949 előtti helyzet

A magyar kormány már 1945-ben intézkedett az ország területén élő nemzetiségi szülők gyermekeinek anyanyelvükön való oktatása ügyében. A 10 030/1945. M. E. számú kormányrendelet előírta, hogy amennyiben valamely községben 15 tanköteles szülője kéri gyermekének anyanyelvén, valamelyik *nemzetiségi nyelven való oktatását*, haladéktalanul intézkedni kell ilyen iskolák felállítására. Nemzetiségeink éltek is ezzel a lehetőséggel, és így Békéscsabán meg Tótkomlóson megalakultak az első szlovák tanítási nyelvű általános iskolák, illetve az akkor még meglévő polgári iskolák keretében kezdtek meg működésüket.

A tótkomlósi és a békéscsabai szlovák iskolák felállítását követte a szarvasi, budapesti, majd a sátoraljaújhelyi szlovák tanítási nyelvű iskolák megszervezése. Hasonló volt a helyzet a román és a délszláv nemzetiség iskolaszervezésének területén is. Köznevelési szerveink igen komolyan láttak hozzá a kormány rendeletének végrehajtásához, s a legmesszebbmenően támogatták a helyi iskolaügyi hatóságokat a nemzetiséghez tartozó lakosság iskoláztatási jogainak és lehetőségeinek megvalósításában. A megyei tanfelügyelőségek és a tankerületi főigazgatóságok a helyi párt-szervezetek segítségével a legtöbb helyen kifagástalanul oldották meg a nemzetiségi szülők gyermekeinek beiskolázását. A szlovák tanítási nyelvű iskolákon kívül szerveztek olyan iskolákat is, amelyekben az oktatás nyelve a magyar volt, de a szlovák nyelvet tantárgyként, azaz élő nyelvként oktatták. Ilyen megoldást választottak elsősorban azokban a helységekből, ahol a szlovák nemzetiségű, ill. anyanyelvű gyermekek nyelvtudása nem volt elegendő ahhoz, hogy szlovák nyelven sajátítsák el a művelődésükhöz szükséges összes ismereteket. Ezek voltak az ún. nyelvoktató iskolák, amelyek hálózata még ma is nő.

Az iskolák megszervezésével természetesen adódott egy másik probléma: az iskolákat tanítókkal és tanárokkal kellett ellátni. Ezért a köznevelési kormányzat felhívta az ország területén működő és valamelyik nemzetiség nyelvét szóban és írásban tudó pedagógusokat, jelentkezzenek a nemzetiségi iskolák tantestületeibe. Így tudtuk pl. ellátni jó tanárral

a tótkomlói és a békéscsabai szlovák iskolát, ahová megfelelő számban jelentkeztek szlovákul tudó tanítók és tanárok. Ezt a megoldást kormányzatunk csak ideiglenes és átmeneti megoldásnak tekintette, hiszen a cél már akkor is az volt, hogy nemzetiségi lakosaink gyermekeit az új, demokratikus tanárképző intézményeinkben nevelt szlovák, román, délszláv anyanyelvű tanítók és tanárok oktassák majd. Így érlelődött meg a nemzetiségi tanító- és tanárképzés gondolata, mely 1949-ben vált valósággá.

1949 előtt, de főleg a felszabadulás előtt alig beszélhetünk rendszeres szlovák tanító- és tanárképzésről. Szlovák nyelven, ill. szlovák nyelvet majdnem kizárólag egyházi iskolákban tanítottak. Az egyházi iskolák tanítói viszont ezt a nyelvet csak nyelvjárási alakjában beszélték, és így is tanították. A nagy fejlődésen átment szlovák irodalmi nyelvet és a szlovák nép irodalmát nem igen ismerték. A szlovák nyelven való tanításhoz vagy a szlovák nyelv oktatásához elegendő volt egy nyelvi vizsga letétele valamelyik tanítóképzőben. A budapesti tudományegyetem szlavisztikai intézete viszont csak időnként és nem rendszeresen képzett szlovák nyelvszakos középiskolai tanárokat. Ezek azonban vagy tudományos munkakörben, vagy csak a városokban helyezkedtek el, de semmiesetre sem kerültek pedagógusként a szlováklakta falvakba vagy tanyákra.

Gondoskodni kellett rendszeres szlovák tanító- és tanárképzésről!

2. A szlovák nyelvi és irodalmi tanszék megalapítása és működésének első szakasza a budapesti pedagógiai főiskolán

A szlovák tanító- és tanárihiány megszüntetése — amely újabb és újabb iskolák szervezése folytán állott elő —, a szlovák irodalmi nyelvet jól tudó pedagógusok képzése, hazai szlovákjű értelmiség nevelése szükségszerűvé tették a rendszeres szlovák tanító-, ill. tanárképzést.

A szlovák tanárképzés tíz évvel ezelőtt vált intézményessé, mégpedig a szlovák nyelvi és irodalmi tanszéknek a budapesti pedagógiai főiskolán való felállításával. 1949 augusztus—szeptemberében szlováklakta falvainkból mintegy 30 szlovák anyanyelvű, paraszt származású fiatal toboroztunk, akik addig Békéscsaba, Tótkomlós, Szarvas termelőszövetkezeteiben vagy egyéni gazdaságaiban dolgoztak. A budapesti Cukor utcai Pedagógiai Főiskola pedig új színnel gazdagodott: folyosóin és tantermeiben találkoztak a magyar ifjak a tanulni s majd tanítani vágyó nemzetiségi fiatalokkal, s ezentúl a magyar és szlovák ifjak és lányok együtt, egyforma buzgalommal és szorgalommal készültek jövő feladataikra, a pedagógus-hivatásra.

A beiskolázás egész munkáját az akkori Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Nemzetiségi Ügyosztálya irányította. A beiskolázási irányelvek gyakorlati végrehajtásában igen fontos szerep jutott a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének, mely helyi szerveinek, továbbá a párt- és tömegszervezetek, valamint a szlovák iskolák igazgatóinak és tanárainak segítségével végezte el a beiskolázás tulajdonképpeni munkáját.

A tanszék megszervezésével és vezetésével dr. Sziklay Lászlót bízták meg, aki előzőleg éveken át a VKM-ban a nemzetiségi közoktatásügy előadója volt. Nagy lelkesedéssel és aktivitással látott nehéz és úttörő felada-

tának megvalósításához: szervezett, adminisztrált és csaknem egyedül látta el az oktatás egész munkáját is. Jó tanári egyéniségével igen jó, közvetlen viszonyt alakított ki tanár és hallgatók között, a fővárosba került paraszt ifjak és leányok igazi gyámolítója, valóságos atyja lett, aki nemcsak tanulmányi és egyéb hivatalos ügyekben, hanem más, sokszor apró-cseprő magánügyek intézésében is örömmel segítette tanítványait, amíg azok ilyen segítségre szorultak. Sziklay László egyetlen segítsége az oktatás munkájában dr. Sipos István volt (jelenleg az ELTE orosz tanszékének vezetője), aki lektorként működött a szakérettségis tanfolyamon.

A beiskolázott, de különböző előképzettséggel rendelkező fiatalok alkották az első nemzetiségi előkészítő vagy szakérettségis tanfolyamot. A szakérettségis tanfolyamon — mint ismeretes — a hallgatók elsősorban választandó szaktárgyaikkal foglalkoztak, a mi esetünkben tehát szlovák nyelvvel és a vele párosítható magyar nyelvvel, történelemmel, földrajzzal, esetleg még más tárggyal is. Egyévi komoly studium után 1950 augusztusában tették le az érettségi vizsgát. *A tanárok fáradtságot nem ismerő munkáját, a hallgatók szorgalmát és tehetségét dicséri, hogy a felvett ifjak és leányok legnagyobb része sikerrel végezte el a tanfolyamot.* Többen kiváló eredményt értek el, s ezek közül öten külföldi ösztöndíjjal a pozsonyi egyetemre kerültek, s tanulmányaikat ott is fejezték be, mégpedig eredményesen. A többi sikerrel érettségizett a budapesti főiskola I. évfolyamán tanult tovább.

Mint említettük, a szlovák nyelvet és irodalmat magyar nyelvvel és irodalommal, továbbá történelemmel, földrajzzal, biológiával, egyes esetekben még más tárgyakkal, pl. énekekkel, rajzzal vagy testneveléssel is kombinálhatták. Így minden hallgatónk kétszakos volt. Másik szaktárgyát természetesen magyarul tanulta a hallgató, ebből azonban — lehetőség szerint — szakterminológiai oktatásban részesült a nemzetiségi tanszéken (pl. biológiából és földrajzból).

Nem volt lehetőség a szlovák nyelvnek és irodalomnak matematikával, fizikával és kémiával való kombinációjára. Matematika—fizika és matematika—kémia szakos nemzetiségi hallgatóink e szaktárgyaikat magyar nyelven hallgatták és sajátították el, de mindkét szaktárgyukból szaknyelvi (szakterminológiai) képzést kaptak a szlovák tanszéken. Ezt a feladatot főleg külső előadók segítségével oldottuk meg. Elismerésre méltó szép munkát végeztek e területen Szabó Gyula és Frenyó Lajos középiskolai matematika—fizika szakos tanárok.

A szaktárgyak megválasztásában igen helyesen érvényesült egyrészt a hallgatók képessége és tárgyszeretete, másrészt a Minisztérium Nemzetiségi Ügyosztálya által képviselt területi igény. Így már az első években igen változatos és sokféle szakos tanárt képeztünk ki.

A szakérettségis év befejezése után bővült a tanszék oktatói kara. Varga Ferenc, aki egyetemi tanulmányait a budapesti Szlovák Intézetben végezte, adjunktusi minőségben került a szlovák tanszékre. Jó felkészültsége, a nyelvészet iránti szeretete, pontossága biztosította, hogy hallgatói jól elsajátítsák a szlovák nyelvészet fontosabb ágait.

A tanszék tanárai nagy körültekintéssel és hozzáértéssel állították össze a kétéves főiskolai képzés programját és tantervét. A fő cél a szak-

tárgyak alapos elsajátítása volt: biztos tájékozottság a szlovák irodalomban és a nyelvészeti diszciplinákban; ezenkívül súlyt kellett helyezni a szlovák stílus és helyesírás gyakorlati elsajátítására, ami viszonylag sok nehézséget okozott a nyelvjárást beszélő hallgatóknak. Emellett tekintettel kellett lenni arra is, hogy a természetszerűen adódó általános műveltségbeli hiányokat fokozatosan és tervszerűen pótolhassák a hallgatók. E körülmények határozták meg főiskolai oktatásunk módszereit: gyakoribb volt a konzultáció, a szemináriumi foglalkozásokon átismételték az előadás nehezebb és fontosabb részeit, a következő előadás bevezető részében a tanár kérdésekkel ellenőrizte a már előadott anyag megértését. Hallgatóink jelentős nyelvi nehézségekkel is küzdöttek, hiszen a szlovák irodalmi nyelvet csak a szakértetségis tanfolyamokon kezdték tanulmányozni. Másrészt ugyancsak nyelvi nehézségeik voltak másik szaktárgyukban is, mert — szlovák anyanyelvűek lévén — csak szűkebb magyar szókinccsel és kifejezési készséggel rendelkeztek. Az említett, s a középiskolai módszerekre emlékeztető eljárások átmeneti jellegűek voltak, és igen hasznosaknak bizonyultak. Elősegítették az ismeretek tudatos elsajátítását, növelték a hallgatók biztonságérzetét s így fokozatosan eljutottak az *anyag önálló tanulmányozásáig*.

Új feladat megoldása elé állította a tanszéket a hallgatók gyakorlati képzése, a szlovák nyelv tanítási módszereinek elsajátítása az általános iskola felső tagozatában. A tanszék e cél érdekében szoros kapcsolatot teremtett a budapesti szlovák tanítási nyelvű tanítóképzővel és általános iskolával. A tanítóképző pedagógiaszakos tanára látta el a *szakmódszertan elméleti oktatását a főiskolán, az általános iskola felső tagozatában pedig bemutató órákat tartott szlovák nyelvből és irodalomból*. Így a hallgatók a III. és IV. félévben rendszeresen hospitáltak, ill. a IV. félévben tanítási gyakorlatot végeztek.

A körületekintő vezetés figyelme kiterjedt arra is, hogy a hallgatókat nemcsak az anyanyelvi oktatás módszereivel ismertessük meg, hanem sajátítsák el a szlovák nyelv magyar tanítási nyelvű iskolákban, élő nyelvként való oktatásának a módszereit is. Ezt a szakterületet Békéscsabán és környékén tanulmányoztuk. Hallgatóink — tanáraik vezetésével — 10 napos kiszállás keretében előbb órákat látogattak, majd gyakorlati tanítást végeztek ezekben az iskolákban. Ezt az alkalmat felhasználtuk egy másik fontos kérdés tanulmányozására. Elsők voltunk a főiskolán, akik a gyakorlat, az élet követelményeit figyelembe véve, tanárjelöltjeink későbbi feladatait komolyan mérlegelve, tanulmányoztuk a tanyai »kisiskolák« és részben osztott iskolák munkáját, módszeres eljárásait. Mi ennek a fontos kérdésnek főiskolai ismertetésére már 1952-ben gondoltunk, míg az állami vezetés erre vonatkozólag kötelező rendelkezést csak 1954-ben adott ki, miután a gyakorló évüket eltöltött jelöltek államvizsgájuk letétele alkalmával a gyakorlati képzés e hiányosságát évről évre megemlítették.

Hallgatóink munkáját figyelemmel kísértük másik szaktárgyuk területén is. Egyes esetektől eltekintve jól megállták a helyüket magyar nyelvből, történelemből, földrajzból, biológiából és más szaktárgyukból is. *Szakértetségig tett hallgatóink bebizonyították rátermettségüket és szorgalmukkal szép eredményt értek el. Hasonlóképpen jó eredményt értek el pedagógiából és marxizmus—leninizusból is. Ez utóbbi tárgyból többen to-*

vább képezték magukat és rövidebb-hosszabb ideig működtek mint tanársegédek egyes egyetemek marxizmus—leninizmus tanszékein.

Az oktató-nevelő munka feltételei évről évre javultak. Míg a tanszék megalapítása évében majdnem minden előadás egy oktatóra hárult, aki egyben a tanszékvezetői teendőket is ellátta, a következő évben már két tanár működött a tanszéken, külön tanára volt az irodalomnak és külön a nyelvészetnek. A tanári kar 1953-ban újra bővült. Dra h o s Á g o s t o n t, a budapesti szlovák tanítóképző tanárát főiskolai adjunktussá nevezték ki, s a tanszéken a következő munkakört látta el: elméleti előadások tartását szlovák szakmódszertanból, a hallgatók gyakorlati képzésének vezetését, a szlovák stílus oktatását, ill. szaknyelvi oktatást. Nevezett már 1951 óta mint külső óraadó ellátta a szakmódszertan oktatását és a gyakorlati képzés vezetését. A fenti intézkedéssel lehetővé vált, hogy teljesen a tanárképzés ügyének szentelhesse idejét és figyelmét.

Ebben az időben a tanszék könyvtára mintegy 2000 kötetre gyarapodott, a hallgatók a tanulmányaikhoz szükséges anyag jelentős részét megtalálták benne, sőt sok tekintetben tanári igényeket is kielégített. A könyvtár fejlesztése a Közoktatásügyi, majd az Oktatásügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztályának az érdeme, amely *állandóan és tervszerűen juttatta tanszékünk könyvtára számára a Csehszlovákiában megjelent s az oktatás munkájában nélkülözhetetlen tudományos és szépirodalmi műveket.* Ennek köszönhető, hogy tanszékünk má már viszonylag korszerű könyvtárral rendelkezik. (Azóta könyvtárunk köteteinek a száma több mint 3000-re szaporodott.)

Ugyancsak a minisztérium Nemzetiségi Osztályának gondoskodása tette lehetővé, hogy hallgatóink kezébe kerülhessenek az első sokszorosított jegyzetek. 1952-ben jelent meg Sziklay Lászlónak szlovák írók műveiből készült *szemelvény-gyűjteménye*, kiegészítve az írók életrajzával, továbbá *a magyar—szlovák irodalmi kapcsolatokról* írt tanulmánya. A szlovák nyelvészet tanulása terén igen jó jegyzetnek bizonyult a V a r g a F e r e n c által összeállított *Slovenská gramatika*, mely röviden magában foglalta a szlovák leíró nyelvtant történeti vonatkozásaival együtt.

A fokozatos és állandó javulás ellenére is akadtak hibák és hiányosságok a képzés során, és megtörténhetett, hogy hallgatóink itt-ott gyengébb tudással és képzettséggel kerültek működési helyükre. Ezek a volt hallgatók szakmai és általános műveltségbeli hiányosságaikat szorgalmas önképzéssel azóta felszámolhatták annál is inkább, mert e hiányok nem voltak súlyosak s pótolhatatlanok. Az idő ezen a területen is nagyon sürgetett, sok év mulasztását kellett pótolni, a nemzetiségi iskoláknak és a nyelvet oktató iskoláknak pedig mielőbb tanárookra volt szükségük!

Az 1949-ben beiskolázott fiatalok 1952-ben végezték el főiskolai tanulmányaikat. (Az akkori képzési rend szerint 1 év után visszajöttek az intézetbe, hogy államvizsgát tegyenek pedagógiából és szakmódszertanból. Ekkor szerezték meg tanári diplomájukat.) Ez az első szlovák tanárgeneráció, számszerint 18 fő (nem számítva a pozsonyi egyetemen tanuló ösztöndíjainkat), szakok szerint a következőképpen oszlott meg:

szlovák nyelv és irodalom—magyar nyelv és irodalom	5
szlovák nyelv és irodalom—földrajz	5
matematika—fizika—szlovák szakterminológia	4
szlovák nyelv és irodalom—testnevelés	2
szlovák nyelv és irodalom—történelem	1
szlovák nyelv és irodalom—ének, zene	1.

Ezután évenként kb. 8—10 szlovák szakos tanárjelöltet bocsátottunk az iskolák rendelkezésére. A minisztérium nemzetiségi osztálya a végző hallgatók állomáshelyét már utolsó vizsgájuk idején kijelölte; a legtöbb esetben sikerült részükre azt a helyet juttatni, amelyet rendszerint családi okokból kértek. Később, amikor a nevelőhiány ezen a területen is enyhült, a kibocsátott szlovák szakos tanárok száma némileg csökkent, kb. 6—8-ra évenként. (Jelenleg kb. 5—6 hallgató végez évente.)

Megfelelően gondoskodtunk arról is, hogy hallgatóink részt vehessenek a főiskola *mozgalmi és kultúreléletében*. Hallgatóink legnagyobb része tagja volt az ifjúsági szervezetnek, többen fontos funkciót is betöltöttek. Csaknem valamennyien rendszeresen látogatták — a szlovák tanítóképzős ifjúsággal együtt — a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének kulturális rendezvényeit. Ezekben az esteken, összejöveteleken részt vettek rendszerint a tanszék, valamint a tanítóképző tanárai is. A tanárok, de a hallgatók is nem egyszer szerepeltek e rendezvényeken (a tanárok irodalmi, nyelvészeti vagy egyéb előadásokkal, a hallgatók szavalatokkal, énekkel és tánccal).

Jelentős minőségi változást jelentett szlovák tanárképzésünk történetében az 1954-es esztendő. A szlovák középiskolák ugyanis ekkorra felnevelték az első érettségizett generációt. Ettől kezdve a *szakérettségis tanfolyam megszűnt*, és *hallgatóink a középiskolában érettségizett*, és *pedig főleg a békéscsabai szlovák tanítási nyelvű gimnáziumban végzett növendékek sorából kerültek ki*.

Ugyanebben az évben a főiskolai képzés idejét 2 évről 3 évre emelték fel. Ezzel kapcsolatosan programjainkat és tantervünket az új helyzetnek megfelelően átdolgoztuk. Nem annyira az anyag terjedelmét növeltük, mint inkább mélységében fokoztuk követelményeinket. Képzésünket magasabb, valóban főiskolai szintre emeltük s lehetővé vált a középiskolai oktatási módszerek fokozatos felszámolása a mi tanszékünkön is.

Eredményeinket csak *a legteltesebb összhangban működő oktatói karal* érthették el, melynek minden egyes tagja megfelelő részt vállalt — a maga szakterületén kívül — mind a közös nevelő munkából, mind pedig a társadalmi munkából. *A hallgatókkal való szoros és közvetlen kapcsolat eredményeképpen jól megismertük hallgatóinkat, egyéniségeiket, jellemüket, gondolkodásmódjukat, sőt otthoni környezetüket is*. A hallgatók ezért bizalommal fordultak minden komolyabb ügyükkel a tanszék tanáraihoz és kérték segítségüket. Ügyeltünk azonban arra, hogy e segítség ne menjen önállóságuk rovására, azért megfelelő feladatokat is meg kellett oldaniuk, s ezzel elértük, hogy tanulmányaik befejeztével — egész emberekké válva — büszke önérzettel hagyták el az intézet kapuit, *Mindezt csak igen sokrétű nevelő munkával sikerült elérni, mely messze túlterjedt az előadások*

nevelő hatásain, s a diákokotthonban, gyűléseken, rendezvényeken tanúsítandó magatartásuk irányításából és e magatartás ellenőrzéséből tevődött össze. E munkánk is csak azért lehetett eredményes, mert szorosan együttműködünk a másik tanszék tanári karával, a főiskola pártszervezetével, az ifjúsági szervezettel és a tanulmányi osztállyal.

A tanszék tanári kara jelentős részt vállalt a főiskola munkájából is, amiért elismerésben és megbecsülésben részesült. Sziklay Lászlót eredményes oktatói és társadalmi munkájáért az oktatásügyi miniszter »az oktatásügy kiváló dolgozója« címmel tüntette ki. Varga Ferenc a főiskolai szakszervezeti bizottság elnöki tisztét töltötte be éveken keresztül. Drahos Ágoston a nemzetiségi tanszékek szakszervezeti bizalmija volt.

Az 1954/55-ös oktatási év tanszékünk történetében az egyik legeredményesebb esztendőnek mondható, mely méltán *további szép eredményekre buzdította és jogosította a tanszék dolgozóit.* A budapesti főiskolán csaknem minden tárgyi és személyi feltétel birtokában a legjobb reményekkel néztek a színvonalas tanárképzés jövője felé.

3. A tanszék áthelyezése és további működése a szegedi pedagógiai főiskolán

Az ígéretes fejlődést, szépen felfelé ívelő munkánkat rövid időre megszakította a tanszéknek Szegedre való leköltöztetése. Az új helyzet, az új, szokatlan környezet, az oktatói karokban beállott változások átmenetileg bizony érezhető változást jelentettek. A hallgatók is új, az eddigtől eltérő környezetbe kerültek. A főváros központi hely lévén, itt találtak a nemzetiségi középiskolások a nemzetiségi főiskolásokkal a Demokratikus Szövetségek rendezvényein, klubestjein. Szegeden minderre kevésbé van lehetőség.

Az új helyzetből adódó nehézségeket sikerült viszonylag rövid idő alatt leküzdenuk. *A Pestről Szegedre költözött nemzetiségi tanszékek dolgozóit a szegedi pedagógiai főiskola igazgatósága és tanári kara szívesen és szeretettel fogadta.* Mindenképpen igyekezett munkánkhoz jó munkafeltételeket biztosítani.

A tanszék jól összeszokott tanári karában is változás történt. Varga Ferenc adjunktus Budapesten a Külügyminisztérium szolgálatába lépett, így egy időre félbe maradt a szlovák nyelvészet területén kibontakozóban levő munka is. Nevezett főiskolai működése idején főleg a szlovák nyelvjárások tanulmányozásával foglalkozott, s hasznos munkát végzett a szlovák nyelvtankönyvek szerkesztése terén is.

Varga Ferenc helyére 1955 augusztusában Drien Károly, a budapesti pedagógiai főiskola orosz nyelvi tanszékének volt adjunktusa került. Személyében tanszékünk jó tanárt, nagy tapasztalatokkal rendelkező pedagógust kapott. *A tanszék tanári kara rövid idő alatt jó nevelő kollektívává kovácsolódott,* s ennek köszönhető, hogy hallgatóink is könnyen beleilleszkedtek a szegedi környezetbe és hogy a szlovák tanszék tanárai és hallgatói között *újra a legközvetlenebb, családias légkör alakult ki.*

Egészen véve tehát a Pesten megkezdett jó munkát Szegeden megfelelő körülmények között tudtuk folytatni.

A hároméves képzés elveinek szigorú betartása lehetővé tette, hogy fokozott követelményeket támasszunk s valóban magasszínvonalú képzést biztosítsunk tanárjelöltjeink számára. Megállapíthatjuk, hogy beiskolázási munkánk 1955 szeptemberében jól sikerült. A békéscsabai szlovák tanítási nyelvű gimnázium vezetősége megértette tanszékünk jelentőségét a tanárképzésben, és jó-, valamint jelesrendű tanulókat irányított főiskolánk szlovák tanszékére. A budapesti szlovák tanítóképző intézetből közvetlenül nem kaptunk hallgatókat. Ezeket vagy a budapesti Szláv Intézetbe irányították, vagy mint tanítók kezdték meg működésüket. Egy-két évi tanítói működés után azonban többen felvételüket kérték a Pedagógiai Főiskola szlovák tanszékére, s ily módon szereztek meg tanári képesítésüket. (Beiskolázásunknak ma is ez a két fő forrása: a békéscsabai szlovák gimnázium és az 1—2 évig működő tanítók.) A hároméves képzéssel járó fokozott követelmények szellemében a felvételi vizsgákon ki kellett válogatnunk azokat, akik az említett követelményeknek meg tudnak felelni. Képzésünk színvonalának emelése céljából nem egy jelentkezőt kellett visszautasítanunk. *Csak így érhattük el azt a minőségi különbséget, amely régi és mai képzésünk színvonala között fennáll, s amelyet szocialista életünk fejlődése a tanárképzés területén is megkövetelt.*

1956 augusztusában tanszékünket komoly veszteség érte. Sziklay László, aki kezdettől fogva szervezője és vezetője volt a tanszéknek, most megvált a tanszék vezetésétől és mint főiskolai tanár csak fél állás betöltését vállalta. (Teljes állásra a M. T. A. Irodalomtörténeti Intézetéhez került.)

A tanszék vezetését 1956. szeptemberében Drien Károly vette át. Nem kis részben az ő helyállásának és higgadt magatartásának köszönhető, hogy hallgatóink közül senki sem vett részt ellenforradalmi tevékenységben. 1957 januárjában, az élet újraindulásával, valamennyi hallgatónk visszatért a főiskolára.

A hároméves főiskolai képzés előírta, hogy a tanárjelölteknek az V. félév végére szakdolgozatot kell készíteniük valamelyik szaktárgyukból. Hallgatóink eddig évről évre szlovák irodalmi témát dolgoztak fel. Ezek az irodalmi témájú, 25—30 gépelt oldal terjedelmű dolgozatok bizonyos fókig kutató és összehasonlító képességet követelnek a hallgatóktól. (Pl.: *Detvan a Toldi*, *Hviezdoslavova lyrika*, *Slovenskí kritickí realisti* stb.) A dolgozatok egy másik faja a magyar nyelvű társadalmi, történelmi stb. folyóiratok szlovák, ill. szláv vonatkozású cikkeinek a kutatása és feldolgozása. Eddig a Vasárnapi Újság, a Századok és a Budapesti Szemle folyóiratok évfolyamait dolgozták fel az első világháborúig.

A szakdolgozatokat a hallgatók szlovák nyelven írják, elkészítik a téma feldolgozásával kapcsolatos irodalmat, ill. a téma teljes bibliográfiáját. Az eddigi szakdolgozatok általában jól sikerültek, s azt bizonyítják, hogy hallgatóink képesek szerényebb önálló tanulmányok megírására. Hibának tartjuk, hogy hallgatóink közül eddig senki nem választotta nyelvészeti szakdolgozat elkészítését, márpedig egy kisebb dialektológiai tanulmány megírása igen érdekes munka lehetne, hiszen hallgatóink ismerik szülőfalujuk nyelvjárását s az irodalmi nyelv ismeretében feldolgozhatnák egyik-másik

nyelvjárási jelenséget. Reméljük, hogy a jövőben ilyen szakdolgozat is készül majd.

A fent elmondottakból kitűnik, hogy *tanárképzésünk valóban nagy fejlődésen ment keresztül*, és színvonala a követelményeknek megfelelően emelkedett. Az oktatás célját újabb jegyzetek szolgálták: Drahos Ágoston elkészítette a szlovák irodalom és nyelvtan tanításának a módszertanát (*Metodika vyučovania slovenskej literatúry. Bp., 1956. — Metodika vyučovania slovenskej gramatiky. Bp., 1957.*).

A tanszék tanári kara kereste a legjobb megoldást a gyakorlati képzés területén is. Szerettük volna, ha helyben, a szegedi főiskola gyakorló iskolájában látogathattunk volna szlovák nyelvi órákat. Evégből mindjárt az első évben (1955/56-ban) kísérletképpen bevezettük a szlovák nyelv fakultatív oktatását a gyakorló iskola IV. osztályában azzal, hogy a következő tanévben — amikor a III. éves hallgatóink gyakorlati képzése került volna sorra — az V. osztályos tanulók már bizonyos szókincssel rendelkezzenek. Ez a kísérletünk — bár érdekes és tanulságos volt — hallgatóink gyakorlati képzése szempontjából nem vált be. A szegedi gyermekek ugyanis a szülői házból a szlovák nyelvoktatáshoz semmilyen alapot nem hoznak magukkal, számukra a szlovák nyelv teljesen idegen, s így tanításában is az idegen nyelv módszereit kell használni. Egészen más a helyzet nyelvoktató iskoláink esetében. Mint tudjuk, szlováklakta falvaink gyermekei kétnyelvűek, s a tanulók már iskolába lépéskor jelentős szlovák szókincssel rendelkeznek. A nyelvoktatás munkája ezekben az iskolákban más módszeres eljárásokat kíván, mint egy teljesen idegen nyelv tanítása esetében.

Egyetlen megoldás maradt tehát: az V. és VI. félévben 12—12 napos gyakorlatot végezni valamelyik szlovák tannyelvű, ill. szlovák nyelvet oktató iskolában. Eszerint az V. félév végén (minden év decemberében) a budapesti szlovák tanítási nyelvű általános iskolában az anyanyelvi oktatás módszereit tanulmányozzuk. A gyakorlat 3—4 napján hospitálnak, azután tanítási gyakorlatot végeznek a hallgatók. Bemutató órák tartása, a hallgatók előkészítése terén szép eredményt értek el Takács Nándor, Ritókh Istvánné, Takács Kornélné és Jakab Róbertné szaktanárok.

A VI. félév végén (minden év májusában) Békéscsabára, ill. környékére szállunk ki, hogy a nyelvoktató, ill. részben osztott iskolák munkáját tanulmányozzuk. Gyakorlatunk alatt megvizsgáljuk egy városi osztott iskola, továbbá egy tanyai kéttanítós és egy falusi négyosztályos iskola munkáját. Itt jó munkájukkal nagy segítségünkre voltak Erdélyi Gáspár, Mekis Márton, Zsíros József, Knyihár János és Máté György szaktanárok. A gyakorlatot minden alkalommal tájékoztató megbeszéléssel kezdjük és értékelő konferenciával zárjuk. A hallgatók munkáját minősítjük, a tapasztalatokat összegezzük.

A gyakorlati képzés során súlyt vetünk az irodalmi és nyelvtani (helyesírási) anyag alapos és biztos tudására és az anyagban rejlő nevelési lehetőségek kihasználására. Azt tapasztaltuk, hogy *szakmai, ill. tárgyi tévedés mind ritkábban fordul elő a hallgatók óráin*. Hallgatóink eszmei-világnézeti képzettségét bizonyítja, hogy az irodalmi művek, ill. szemelvények elemzése

során az anyagot helyesen használják fel a tanulók világnézeti nevelése szempontjából.

Bár teljesen érthető, hogy a kétszer 12 napos kiszállás nem pótolhatja a rendszeres, hétről hétre végzett gyakorlati munkát, eredményeinket mégis kielégítőnek tartjuk; végzett hallgatóink munkahelyük elfoglalásakor megfelelő képességekkel rendelkeznek, mind az anyanyelvi oktatás, mind pedig a nyelvoktatás szakterületén. A gyakorlati képzésnek a fent elmondottnál jobb megszervezése és megoldása jelenleg nem áll módunkban.

Említettük, hogy a szegedi pedagógiai főiskola keretében működik a román nyelvi és irodalmi tanszék is. Ezzel a testvér nemzetiségi tanszékkel állandó szoros kapcsolatot tartottunk és tartunk. Közösek problémáink és megoldandó feladataink is, ezért gyakran megbeszéljük tennivalóinkat. Hallgatóink, akik a főiskolán tanulmányi szempontból közös, ún. nemzetiségi csoportot alkotnak, hasonló falusi helyzetből jönnek és tanulmányaik befejezése után munkahelyükön is hasonló feladatok megvalósítása vár rájuk. Szorosan együttműködve dolgoztuk ki programjainkat és tantervünket a hároméves képzés bevezetése idején. Hasonlóképpen közös elvek vezettek bennünket, amikor a levelező képzés útmutatóit és tantervét készítettük. A jelenlegi és jövőbeni együttműködés e két tanszék között az elmúlt évek hagyományaira épül.

Egy évkönyvi megemlékezés keretében természetesen nem térhetünk ki apróbb részletekre, mégis fontosnak tartjuk, hogy két dologról még külön is szóljunk; ezek: a) a tanszéken folyó tudományos munka, és b) a levelező oktatás kérdése.

4. A tanszéken végzett tudományos munka

Tanszékünk legközvetlenebb feladata jó gyakorlati szaktanárok képzése, nevelése. E munkánk végzése közben egy pillanatra sem tévesztettük szem elől, hogy komoly tennivalóink vannak tudományos téren is. *Tudományos munkánkat olyan szakterületen fejtjük ki, amelynek kutatása úttörő jellegű, és leginkább illik a magyarországi szlovák nyelvi és irodalmi tanszék profiljába.* Kutatási szakterületünk: a szlovák—magyar irodalmi kapcsolatok. E szorosan vett tudományos munkán kívül tanszékünkön jelentős módszer-kutatási, jegyzet- és tankönyvírói, valamint tantervkészítő munka folyt és folyik ma is.

A magyar—szlovák irodalmi kapcsolatok neves művelője Sziklay László, akinek e tárgykörből számos tanulmánya, sőt könyve is jelent meg. E tárgykörrel foglalkozik a hallgatók, ill. a már működő pedagógusok részére írt *Magyar és szlovák irodalmi kapcsolatok* című, sokszorosított jegyzete, továbbá a különböző hazai (Filológiai Közlöny, Világirodalmi Figyelő, Irodalomtörténeti Közlemények, Irodalomtörténet) és külföldi (Slovenská literatúra, Slovenské divadlo, Slovenské pohľady) folyóiratokban megjelent számos tanulmánya.

1954-re készítette el kandidátusi disszertációját Gáspár Imréről, a XIX. sz. második felének haladó szellemű írójáról, publicistájáról, akit meleg baráti kapcsolat fűzött Andrej Sládkovičhoz.

A szlovák—magyar irodalmi kapcsolatok szellemében készítette el főiskolai irodalomtörténeti tankönyvét, a *Dejiny slovenskej literatúry* c. könyvet két kötetben.

Kutató munkájával kapcsolatban több előadást tartott külföldön is, így pl. a Szlovák Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetében a magyar—szlovák irodalmi kapcsolatok kutatásának módszereiről, Hviezdoslav magyar kapcsolatairól pedig 1958 szeptemberében a moszkvai Szlavisztikai Kongresszuson.

Mint már említettük, a szlovák nyelvészet művelése kezdeti sikereket mutatott fel, azután Varga Ferencnek a tanszéktől való megválása következtében félbemaradt.

A szlovák szakmódszertan kérdéseivel és kutatásával Drahoš Ágoston foglalkozik a tanszéken. Mint az elméleti módszertan előadója, megírta a módszertan főiskolai tankönyvét (*Metodika vyučovania slovenskej literatúry* és *Metodika vyučovania slovenskej gramatiky*). E kétkötetes munka recenzióját a Pozsonyban megjelenő *Slovenský jazyk a literatúra v škole* c. módszertani folyóirat hasábjain tették közzé.

Szakmódszertani munkásságához szorosan kapcsolódik *tankönyvírói, szerkesztői és fordítói munkája*: Társszerzők segítségével elkészítette a *szlovák nyelvkönyveket* a nyelvoktató iskolák III—VIII. oszt. részére. A *Pedagógia*, valamint a *Neveléstörténet és iskolaszervezetten* c. tanítóképzős tankönyveket szlovák nyelvre fordította. Megírta a szlovák tanítási nyelvű általános iskolák VI. osztálya számára az *irodalmi olvasókönyvet*.

Drien Károly főleg módszertani problémákkal foglalkozott. Elkészítette az *Orosz nyelv tanításának módszertana* c. jegyzetet, összeállította a *III. osztályos szlovák olvasókönyvet*.

A tanszék tanárai gondoskodnak *önképzésükről* is. A legújabb tudományos és szépirodalommal felújított tanszéki könyvtár jól szolgálta szakmai fejlődésüket, s így lépést tarthattak a szlovák irodalomtörténet és nyelvtudomány legújabb eredményeivel. Az ideológiai-világnézeti oktatás azonos volt a többi főiskolai oktató számára szervezett oktatási formákkal. A szlovák tanszék tanárai ezen kívül tanulmányozták és felhasználták a marxizmus—leninizmus klasszikusainak a nemzeti és nemzetiségi kérdéstről írt műveit.

Az eredményesebb oktató és tudományos munkát szolgálták a *tanszék tanárainak külföldi, főleg csehszlovákiai tanulmányútjai*. Külföldi útjaink során, másrészt külföldi tudományos dolgozók itteni látogatása kapcsán *több külföldi intézménnyel létesítettünk kapcsolatot*. Ezek az intézmények a következők: 1. Slovanský ústav (a Csehszlovák Tudományos Akadémia Szláv Intézete), 2. Slovenská akadémia vied, ennek Irodalomtörténeti és Nyelvtudományi Intézete, 3. Slovenská Matica, 4. Hviezdoslavovo múzeum, 5. Výskumný ústav pedagogický, 6. Gorkij Intézet, Moszkva.

A szorosan vett tudományos intézeteken kívül jó kapcsolatunk van a pozsonyi Pedagógiai Főiskola (Vysoká škola pedagogická) szlovák és magyar tanszékével és egyéb intézetekkel.

Csehszlovákiai tudományos dolgozók, írók és szakemberek gyakran látogatják tanszékünket. A tanszéken ilyenkor szakmai-tudományos megbeszélés folyik, a hallgatók bevonásával pedig szívélyes összejövetelt tartunk. Tanszékünkön a következő vendégeket fogadtuk: Andrej Mráz aka-

démikust, Ctibor Štítnický író, Juraj Špitzert, a pozsonyi Irodalomtörténeti Intézet munkatársát, Ján Mišianikot, a régi szlovák irodalom kutatóját, Štefan Peciart, a pozsonyi Nyelvtudományi Intézet munkatársát, Ladislav Rybárt, a Výchumný ústav pedagogický munkatársát stb.

A tanszéken végzett tudományos munkánk szoros kapcsolatban áll tanárképzésünk feladatával. Ezt szolgálja mind a szlovák—magyar irodalmi kapcsolatok kutatása, mind pedig módszerkutatási és tankönyvírói munkásságunk. Így pl. a nyelvoktatói iskoláinkban a mechanikus fordítgatás elavult módszerének a kiküszöbölése, és helyette a beszédgyakorlatok, az élő nyelv gyakorlásának a bevezetése tanszékünk érdeme.

5. A levelező oktatás kérdése

A tíz esztendő története nem lenne teljes, ha nem szólnánk a tanszékünkön végzett *levelező tanárképzésről*, ill. ennek korábbi formájáról, a *szaktanítói tanfolyamokról*. E nyári tanfolyamokat a minisztérium Nemzetiségi Osztálya szervezte már működő tanítók számára. 1949 nyarán Szegeden a Pedagógiai Főiskolán szervezték az első tanfolyamot, ennek vezetője, ill. előadója Frenyó Lajos volt. Egy másik tanfolyamot szervezett a minisztérium Nemzetiségi Osztálya 1949 augusztusában Békéscsabán. A tanfolyam előadói Sziklay László és Szabó Gyula voltak. A következő évben a két tanfolyam hallgatói már együtt vettek részt a Budapesten megtartott nyári szaktanítói tanfolyamon. 1950-től 1953-ig rendszeresen tartottunk *szaktanítói tanfolyamokat*. A hallgatók az első év után alapvizsgát tettek, majd a második év végén képesítő vizsgát. Így lettek szaktanítókká. A Budapesten tartott szaktanítói tanfolyamokon a már említett Sziklay Lászlón és Szabó Gyulán kívül előadott, ill. szemináriumi foglalkozást vezetett Drahos Ágoston és Ruzicska Ilona is. *E tanfolyamok mindig csak egy szakra, szlovák nyelvre és irodalomra készítettek elő.* Ezen kívül előadásokat hallgattak a részvevők marxizmus—leninizmusból és pedagógiából. A jó- és jelesrendű szaktanítói oklevél arra jogosította a hallgatót, hogy tanulmányait folytathassa és megszerezhesse a szaktanári oklevelet szlovák nyelvből és irodalomból. (Teljesen azonos volt a helyzet a román és délszláv szakon is.)

Szaktanfolyamok útján 1954-ig bezárólag mintegy 60—65 szaktanítót és szaktanárt képeztünk ki. A tanárképzésnek ezt a módját a nagy szaktanárihiány tette szükségessé. Ezután csak elvétve — a Nemzetiségi Osztály külön javaslatára alapján — tettek tanszékünkön tanári vizsgát és szereztek általános iskolai tanári oklevelet.

A levelező tanárképzés a mi tanszékünkön 1858-ban vált ismét rendszeressé. Az alsótagozatos nemzetiségi nevelők közül mind többen és többen jelentkeztek továbbtanulásra. A minisztérium ezt lehetővé tette számukra, de most már *a levelező hallgatók is kétszakosak lettek:* a szlovák nyelv és irodalom mellé választhatták a magyar nyelvet és irodalmat, a történelmet vagy más szaktárgyat is.

Levelező hallgatóink között legnagyobb számban vannak azok az okleveles tanítók, akik a budapesti szlovák tanítóképzőt végezték el. Ezek a nevelők a tanítóképző elvégzése után olyan iskolákhoz kerültek, ahol nemcsak az alsó tagozaton, hanem a felső osztályokban is kellett tanítaniuk (szlovák nyelvet vagy más tárgyat is). A felsőtagozatos nyelvoktatás azonban olyan probléma, amelyre a tanítóképző nem készíti és nem is készítheti elő növendékeit. *A nyelvoktatás egész problematikájával, valamint a felsőtagozatos anyanyelvi oktatás módszereivel a tanárjelöltek csak a főiskolai képzés során ismerkednek meg, ahol e kérdésekkel mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásukban rendszeresen foglalkoznak. Érthető tehát, hogy azok a tanítók, akik nyelvoktatást is végeznek, és természetesen nincsenek tisztában a nyelvoktatásban követendő korszerű módszeres eljárásokkal, munkájuk eredményesebbé, szakszerűbbé és könnyebbé tétele végett a főiskolai tanulmányokat is elvégzik. A főiskolai levelező stúdium 4 éves, követelményei azonosak a mindennapos hallgatók képzése során támasztott követelményekkel.*

Levelező hallgatóink jelenleg I. és II. évesek. Van ún. kiegészítő szakos hallgatónk is.

*

Az 1958/59-es tanévvel véget ért a szlovák tanszék történetének első, tízéves szakasza. Tanszékünk népi demokráciánk szülötte, és híven tükrözi azt a békés és baráti viszonyt, amely 1945 után a két szomszédos nemzet között kialakult. A magyar népnek és pártjának helyes nemzetiségi politikája lehetővé tette, hogy a hazánk területén élő szlovák gyermekek anyanyelvükön tanulhassanak, vagy anyanyelvüket tantárgyként tanulhassák. Tíz év nem hosszú idő egy intézmény életében, eredményeink mégis jelentősek. Most, amikor egy rövid pillanatra megállunk és számba vesszük eddigi eredményeinket, *széreny büszkeséggel tekintünk vissza a megtett útra és arra a munkára, melynek nyomán közel másfélszáz magyarországi pedagógus nyert szakképesítést szlovák nyelv és irodalom tanítására.*

1959. szeptember 1-én Drien Károlyt docensi minőségben a pedagógiai tanszék vezetésével bízták meg. Tanszékünk vezetője Drahos Ágoston lett, a szlovák nyelvészet előadására pedig Szincsek György, volt tanítványunk kapott megbízást, aki eddig a tótkomlói szlovák tanítási nyelvű ált. iskola tanára volt.

Tízéves évfordulónkon — melyet 1959. november 28-án ünnepeltünk a szegedi pedagógiai főiskolán — nagy számban vettek részt volt hallgatóink. Ebből az alkalomból a művelődésügyi miniszter »a szlovák nyelv és irodalom tanszékét a szlovák szaktanárképzés területén kifejtett munkája elismeréséül dicséretben« részesítette.

ДЕСЯТЬ ЛЕТ ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ СЛОВАЦКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

А. Драгош

Автор даёт оценку истории прошедшего десятилетия кафедры словацкого языка и литературы. Он излагает период до основания кафедры и разделяет работу кафедры от 1949 до 1959 г. на два периода. Подготовка преподавателей словацкого языка стала систематичной в 1949 г., когда кафедра начала свою работу в Будапеште. Все студенты кафедры были молодые крестьяне, которые хорошо окончили однолетний рабочий факультет, а потом двухлетний ВУЗ. Начиная с 1954 г. наши студенты вышли из рядов молодых людей, получивших аттестат зрелости в словацких средних школах. В этом же году время подготовки повысилось с двух лет на три года. Соответственно этому поднялись и требования.

В августе 1955 г. Будапештский педагогический ВУЗ прекратил свою работу; и кафедра была перемещена в Сегед. Здесь уровень подготовки поднимался дальше. К концу V. полугодия студенты пишут дипломную работу, а практику они выполняют в провинциальных городах. Опыт показывает, что наши бывшие студенты успешно работают как преподаватели восьмилетней школы.

10 JAHRE DER AUSBILDUNG VON SLOWAKISCHLEHRERN

von

A. DRAHOS

Der Leiter des Lehrstuhls wertet die Geschichte der vergangenen 10 Jahre des Lehrstuhls der slowakischen Sprache und Literaturwissenschaft aus. Er beschreibt zuerst die Zeit vor der Gründung des Lehrstuhls, dann in zwei Perioden die von 1949 bis 1959 entfaltete Tätigkeit desselben. Der erste Abschnitt berichtet über das Wirken und die Erfolge des Lehrstuhls in Budapest. Die Ausbildung von Slowakischlehrern wurde in 1949 mit der Gründung des slowakischen Lehrstuhls institutionell. Sämtliche Höher waren Bauern-Jugendliche mit Fachmatura, die sowohl im einjährigen Kurs als auch in den 2 Hochschuljahren gute Erfolge erzielten. Von 1954 an waren unsere Hörer schon Maturanten der slowakischen Mittelschulen. In diesem Jahr wurde die Zeit der Ausbildung von 2 auf 3 Jahre erhöht. Dementsprechend wurden von dann an auch höhere Ansprüche an die Höher gestellt.

Im August 1955 wurde der Lehrstuhl — infolge der Auflösung der Buda- pester Pädagogischen Hochschule — nach Szeged versetzt. Hier konnte das Niveau der Ausbildung weiter gehoben werden. Die Hörer schreiben jetzt am Ende des V. Halbjahres aus einem ihrer Fachgegenstände eine Diplomarbeit. Hospitieren und Übungsunterricht geschehen in Provinzschulen. Die bisherigen Erfahrungen zeigen, daß unsere gewesenen Hörer als Grundschullehrer mit gutem Erfolg arbeiten.